

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א
בבא בתרא נו. - בענין ארץ הקיני הקניזי והקדמוני

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- ברשב"ם מבואר דאפילו לעתיד לבוא כשינתן לנו ארצות הקיני והקניזי והקדמוני, יהיו פטורים ממעשרות. וצ"ע, למה לא יתחייבו משום "כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיו", שמשם למדנו שכל כיבוש רבים דינו כשאר ארץ ישראל לתרומות ולמעשרות!
- ברמב"ם מבואר שיש לבני לוי נחלה בארצות שכבשו בני ישראל חוץ לארץ ישראל, על ידי כיבוש רבים. וקשה, דהא מצאנו שהארצות הנ"ל חייבים בתרומות ומעשרות, ומבואר בתורה שהתרומות ומעשרות ניתנו לבני לוי חלף הנחלה שלא נתנה להם, ואם כן נראה מזה שאין לכהנים ולויים נחלה בארצות ההם.
- מהו ההגדרה של "כיבוש יחיד"?
- לשיטת רבי יהודה, דאפילו האיים שבים התיכון נחשבים כארץ ישראל, האם חייבים בתרומות ומעשרות גם באמריקה וצפון אפריקה היום? והאם הארצות ההם בכלל "כל שהראהו הקב"ה למשה", שחייב במעשרות (כדאי בבבא בתרא נו.)?
- בדברי הגר"א מבואר דאילו לא חטאו בני ישראל בחטא המרגלים, היו יורשים מיד גם ארץ קיני קניזי וקדמוני (עמון מואב ואדום). וצ"ע, האיך היו ראויים לכבוש הארצות האלו אילו לא חטאו, הלא הארצות ההם כבר ניתנו לבני עשו עמון ומואב לירושה, כמבואר בפסוק?

1. בראשית פרק ט"ו פסוקים י"ח – כ"א, וז"ל, "יח ביום ההוא פרת יקנך את אבךם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת.

יט את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני.

כ ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים.

כא ואת האמרי ואת הפנעני ואת הגרנשי ואת היבוסים."

ורש"י שם, וז"ל, "יט את הקיני. עשר אומות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה אדום ומואב ועמון, והם קיני קניזי וקדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד, שנאמר (ישעיה יא יד) אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם.
כ ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה (דברים ג יג) ההוא יקרא ארץ רפאים."

**2. דברים פרק ל"ד פסוקים א – , וז"ל, "א ויעל משה מערב"ת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו יקנך את כל הארץ את הגלעד עד דן.
**ב ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון.
 ג ואת הנגב ואת הפקר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער.
 ד ויאמר יקנך אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאבךם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר.****

3. גמרא בבא בתרא דף נו., וז"ל, "כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר. לאפוקי מאי? לאפוקי קיני, קניזי, וקדמוני. תניא, רבי מאיר אומר נפתוחא, ערבאה, ושלמאה; רבי יהודה אומר הר שער, עמון, ומואב; רבי שמעון אומר ערדיסקיס, אסיא, ואספמיא. "

ורשב"ס שם, וז"ל, "כל שהראהו הקב"ה למשה. בשעת מיתתו כדכתיב ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן (דברים לד).
חייב במעשר. דהם הם ז' עממים הכתובים בכל מקום, אבל קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד כדאמר בב"ר, אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר, דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וגוי' (שם) זאת למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה כן...."

ותוס' שם ד"ה לאפוקי, וז"ל, "וא"ת ולימא לאפוקי חו"ל, וי"ל דאין זה חידוש, ולכך אמר לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני אף על גב דמא"י הם."

4. רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה א – ב, וז"ל,

"א התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, ונביאים התקינו שיהו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לא"י ורוב ישראל הולכין ושבין שם, והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לא"י.
ב ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים, אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצות, ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט וכבוש חלקו."

5. דברים פרק יא פסוק כ"ד, וז"ל, "כד כל המקום אשר תדרוך פן רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנקרה נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם."

**ויהושע פרק א פסוקים ג – ד וז"ל, "ג כל מקום אשר תדרוך פן רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה.
ד מהמדבר והלבנון הנה ועד הנקרה הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם."**

6. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג הלכה י' - י"א, וז"ל, "י כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הן מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים שנאמר לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל, חלק בביזה ונחלה בארץ, וכן הוא אומר בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בביזה. ובן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה, ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה ממנו.

יא יראה לי שאין הדברים אמורי' אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל."

וראב"ד שם (הלכה י), וז"ל, "ובן לוי או כהן שנטל חלק וכו'. אמר אברהם, אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ, והרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה, ובמצות יוצר הכל יתברך."

וכסף משנה שם, וז"ל, "כתב הראב"ד א"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות וכו', טעמו לומר שבמדין לא נטלו חלק בביזה כשאר ישראל אלא "והרמות מכס ליי' וגוי' ממחציתם תקחו וגוי' ונתת לאלעזר הכהן תרומת יי' וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים וגוי' ונתת אותו ללויים", ומדין לא היתה מהארץ שנכרת עליה ברית, ומאחר שלא נטלו הלויים בביזתה חלק שוה עם ישראל מוכח מילתא דלא שנא

בין ארץ שלא נכרת עליה ברית לארץ שנכרת עליה ברית, ומה שנטלו שם לא בתורת ביזה נטלו אלא בתורת תרומה שצוה לתת להם הוראת שעה. ומאחר שתמורת חלקם בארץ נתן להם הקב"ה תרומות ומעשרות, לפי דעת רבינו שבארץ שלא נכרת עליה ברית יש להם חלק בארץ ובביזה, לא יטלו בו תרומות.

ואני אומר שאין זו השגה, דאימר דאה"נ, וסוריא מוכיח שאין בה תרומות ומעשרות מדאורייתא. וסובר רבינו דאדרבא משם ראייה, דמדחזינן דבארץ שנכרת עליה ברית לא נטלו חלק בביזה כלל ובמדן נטלו אתא לגלויי דמדן כיון שלא נכרת עליה ברית לא היתה בכלל "לא יהיה לכהנים חלק בביזה", וה"ה לכל שאר הארצות שלא נכרת עליהן ברית, ומה שלא נטלו במדן חלק שוה עם ישראל גזירת הכתוב היתה הוראת שעה."

7. פרשת דרכים (לבעל המשנה למלך), דרוש השישי וז"ל,

כתב הרמב"ם בריש הלי' תרומות וז"ל, ארם נהרים וארם צובה אין להם דין כא"י, ומפני מה ירדו ממעלת א"י, מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל א"י אלא נשאר בה מז' עממין, ואלו תפס כל א"י לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כבושו כולו כא"י לכל דבר, ע"כ.

הרי בהדיא שאף חו"ל אם כבשה מלך ישראל כדינה חייבת בתרומות ומעשרות, וא"כ יש לתמוה למה זה קיני וקניזי וקדמוני לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא. וכי תימא שמלך המשיח כובש אותם קודם שיכבוש כל א"י ומש"ה אינם חייבים במעשר דומיא דסוריא, לא ידעתי מהיכן קבלו דבר זה, ועוד הדבר הוא תימא בעיני שחלילה לאדוננו משיח צדקנו שיעשה שום דבר שלא כרצון ה', ועוד איך יתכן שיהא נכשל במה שנכשל זקנו דוד ונענש עליו, ועוד דארצות אלו דקיני וקניזי וקדמוני נכרתה עליהם ברית לאברהם דומיא דז' עממים כמו שיתבאר לקמן בדרך זה דרוש שני, וא"כ אף אם יכבוש אותם מלך המשיח בתחלה קודם שיכבוש שאר א"י פשיטא דאין בזה עון אשר חטא דפלטין של מלך הוא ודינו כא"י לכל דבר, וא"כ למה לא יתחייבו בתרומות ומעשרות.

ונראה דזה יובן עם מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל וז"ל, יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם יצחק ויעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל ארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותם הארצות ככל ישראל, ע"כ. הרי דאזהרה הלזו שלא ינחלו הכהנים בארץ אינה אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם, אך בשאר הארצות שכובש מלך ישראל אף שכובש אותם כדן הרי הכהנים נוטלין חלק בה. והראב"ד השיג עליו שם ואמר אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ, ע"כ. וכתב שם מרן בכ"מ וז"ל, ואני אומר שאין זו השגה דאימא דאין הכי נמי, וסוריא תוכיח שאין בה תרומות ומעשרות מן התורה, ע"כ. ודברי מרן הללו תמוהים הם בעיני, דאדרבה השגת הראב"ד היא מסוריא שהרי סוריא

"הנה זאת חקרנוה כן היא, כמה גדלה מעלת ארץ ישראל מכל הארצות קדושת עולם קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא שרוב גופי תורה תלויים בה. ואמרין בפי חזקת דף נו. א"ר יהודה אמר שמואל כל שהראה הקב"ה למשה חייב במעשר, לאפוקי מאי, לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני, ופירש רשב"ם ז"ל כל שהראהו הקב"ה למשה בשעת מיתתו זהם ז' עממים הכתובים בכל מקום חייב במעשר אבל קיני וקניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד, ע"כ.

הן אמת דמימרא זו דשמואל היא תמוה בעיני מכמה אנפי, חדא במאי דקאמר כל מה שהראהו הקב"ה למשה דהיינו ארץ ז' עממין חייב במעשר פשיטא ואי הני לא מיחייבי מאן מיחייב והלא אין א"י גמור אלא ארץ ז' עממין, וכ"ת לדיוקא אתא לאשמועינן דמה שלא הראהו הקב"ה למשה פטור מן המעשר א"כ לא הול"ל אלא כל מה שלא הראהו הקב"ה למשה פטור מן המעשר דבמה שהוא חייב לית ביה חדושא כלל.

עוד אני תמיה במאי דקאמר שמואל דקיני וקניזי וקדמוני לא יתחייבו בתרומות ומעשרות לעתיד, דהן לו יהיה שהם חו"ל גמור ולא נכרת עליהם ברית לאברהם שינחילנה לישראל, וכסברת הרא"ם ז"ל שאכתוב לקמן בדרוש שני, אכתי קשה דהא שנינו בספרי פרשת עקב וז"ל, כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, אמר להם כל שתכבשו חוץ ממקומות אלו הוא שלכם, הרי שכבשו חו"ל מנין שמצות נוהגות שם, הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מצות נוהגות שם אף יהיה האמור כאן מצות נוהגות שם, וא"ת מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרת דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבוש חו"ל, הוא לא עשה כן אלא חוזר וכובש ארם נהרים וארם צובה, ואת היבוסים סמוך לירושלים לא הוריש, אמר לו הקב"ה סמוך לפלטין שלי לא הורשת היאך אתה חוזר וכובש ארם נהרים וארם צובה, ע"כ. וכן

שלישית אין להם, כלומר לא בעי למיהדר ולמירתה דירושה ועומדת היא ואשמועינן האי קרא דלא בטלה קדושה בגלות טיטוס, ע"כ....

ואיך שיהיה עלה בידינו מסוגיא הנזכר דלעתיד לבא אינו מקדש מלך המשיח את א"י אלא הרי הם מקודשות ועומדות או בקדושה ראשונה, דהיינו מה שקדושה יהושע למ"ד קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבא או ע"י קדושת עזרא למ"ד קדושה ראשונה לא קדושה אלא לשעתה. וכל זה הוא דוקא בארצות שנתקדשו מקודם אך אם יכבוש מלך המשיח ארצות מחדש שלא נתקדשו מקודם פשיטא שמלך המשיח יקדש אותם, וכל זה נתבאר בדברי הראב"ד בהלכות שמיטה ויובל.

והנה כל הארצות אשר נתקדשו ונתחייבו בתרומות ומעשרות לעולם בקדושתם הם עומדות, ואף לעתיד לבא שכובש אותם מלך המשיח ונותן מהם חלק לשבט לוי לא בשביל זה פקעה קדושתם דקדושה שבהם להיכן הלכה והוא אינו מקדש אותם מחדש והרי אפי' עכשיו שא"י היא ביד גוים לא פקעה קדושתה וחייבת בתרומות ומעשרות וכ"ש לעתיד לבא. אך הארצות שכובש מלך המשיח מחדש שלא כבשם לא יהושע ולא עזרא וקדושתם באה ע"י מלך המשיח והוא נותן מהם חלק לשבט לוי אינם חייבים בתרומות ומעשרות, לפי שתרומות ומעשרות הם תחת חלק הארץ והארצות הללו לא היו מקודשות מקודם. ולפי זה מה שאמרו שאהרן לעתיד לבא יזכה בתרומות ומעשרות היינו באותם ארצות שכבר נתקדשו מקודם או על ידי יהושע או ע"י עזרא.

וזהו כוונת שמואל באומרו כל מה שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר, דשמואל ס"ל כמאן דאמר קדושה ראשונה קדושה (לשעתה) [לעתיד לבא] וכמ"ש התוס', ואמר אל יעלה בדעתך דלעתיד לבא דשבט לוי נוטל חלק בארץ דלא יהיו נוהגים תרומות ומעשרות, אלא כל מה שהראהו הקב"ה למשה דהיינו מה שכבש יהושע וקדשו לעולם חייב במעשר דמאחר שנתקדש ונתחייב במעשר לא פקעה קדושתה לעולם, ואפי' בזמן מלך המשיח דשבט לוי נוטל חלק בארץ, לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני שאף שהם מהארצות שנכרת עליהם ברית לאברהם מ"מ אינם חייבות במעשר מאחר שלא נכבשו מעולם ולא נתקדשו לא ע"י יהושע ולא ע"י עזרא, ומלך המשיח עתיד לקדשה ונותן מהם חלק לשבט לוי, ואינם מקודשות לתרומות ומעשרות לפי שהם תחת חלק הארץ ולעתיד נוטלין הלויים חלק בארץ. ולפי זה בכל החלוקות הן בחיוב המעשר הן בפטור המעשר, השמיענו שמואל דברים מחודשים."

מה שלא נתקדשה הוא לפי שכבשה דוד קודם שיכבוש כל ארץ כנען, ועל זה השיגו הראב"ד דלפי סברת הרמב"ם דבכל הארצות חוץ מז' עממין שבט לוי נוטל חלק בארץ אם כן צ"ל דסוריא אין בה תרומות ומעשרות לפי שהלויים נוטלים בה חלק, ולפי טעם זה אפילו דסוריא היה כובש אותה דוד לאחר שהיה כובש כל ארץ כנען לא היו תרומות ומעשרות נוהגין בה לפי שהתרומות והמעשרות הם תחת חלק הארץ, ולפי האמת אלו היה דוד כובש כל ארץ כנען ואח"כ היה כובש סוריא היו תרומות ומעשרות נוהגים בה כארץ ישראל לגמרי, באופן שעיקר קושית הראב"ד היא מסוריא....

והנה כפי סברת מרן דאית ליה בדעת הראב"ד דחיוב הפרשת תרומות ומעשרות הוא תחת חלק הארץ, ואם היו נוטלים חלק בארץ לא היו תרומות ומעשרות נוהגים בהם, יש לדקדק מאותה שכתב הסמ"ג עלה דהך אזהרת דלא יהיה לכהנים חלק ונחלה, דלעתיד לבא נוטלין הכהנים חלק בארץ וכדאיתא בפרק יש נוכלין, והיינו מדאמרינן תניא עתידה א"י שתתחלק לייג שבטים, שבתחלה לא נתחלקה אלא לייב דכתיב שער לוי אחד, וכן כתב שם רשב"ם בפירוש דלעתיד לבא שבט לוי נוטל חלק בארץ, ולפי סברת הראב"ד שכתבנו שחיוב תרומות ומעשרות הוא תחת חלק הארץ ואם היו נוטלין חלק אין בה חיוב תרומות ומעשרות, א"כ לעתיד לבא אין נוהגים תרומות ומעשרות. ובפרק חלק אמרינן מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים, אלא מכאן לתחיית המתים מן התורה, ע"כ. והנה עיקר קושית הגמרא דקאמר וכי אהרן לעולם קיים הוא דאמרינן ספ"ק דקדושין תניא ר' יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה מ' שנה, לתרומות ומעשרות חמשים וארבעה, ע"כ, הרי מבואר שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות אלא לאחר ארבע עשרה שנה שכבשו וחלקו, ואהרן לא נכנס לארץ ואיך אמר הכתוב ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, והלא בזמן אהרן לא נהגו תרומות ומעשרות. אלא מכאן לתחיית המתים מן התורה, ואמר הכתוב דלעתיד לבא יתנו תרומות ומעשרות לאהרן הכהן, ולפי סברת הראב"ד לעתיד לבא דשבט לוי נוטל חלק בארץ, למה יהיו נוהגין תרומות ומעשרות.

ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא בסדר עולם אשר ירשו אבותיך וגו' קדושה ראשונה ושניה יש להם, שלישיית אין להם, ע"כ. ופרש"י ירושה ראשונה בימי יהושע הויא ירושה, וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ.

8. **גמרא בבא בתרא דף קכב.** וז"ל, "לעולם הבא אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק, שנאמר (יחזקאל מ"ח) שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד."

ורשב"ם שם ד"ה שער ראובן אחד, וז"ל, "שוה, דכל מה שיש לזה יש לזה."

9. **עמודי אור סי' ע"ד אות ו' - מופיע להלן בסוף הרשימה.**

10. **רמב"ם הל' תרומות פרק א הלכה כ"ו,** וז"ל, "התרומה בזמן הזה, ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא, אינה מן התורה אלא מדבריהן, שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר "כי תבואו", ביאת כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית, לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן, ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה. וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות, שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה."

וראב"ד שם, וז"ל, "התרומה בזמן הזה וכו'. אמר אברהם, לא כיון להלכה יפה, דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורייתא, והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר, ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא."

11. **רש"י גיטין ח: ד"ה כיבוש יחיד,** וז"ל, "כיבוש יחיד. דדוד, שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בכבוש יהושע שהיו כולם וכבשוה לצורך כל ישראל קודם חלוקה, אבל דוד לא כבש אלא לצורכו."

12. **תוס' עבודה זרה כא. ד"ה כיבוש יחיד,** וז"ל, "כיבוש יחיד. פי' הקונטרס שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא, ויותר נראה כמו שפירש הר"ר יצחק מהרפוט דכל מה שכבש יחיד כגון יאיר בן מנשה אינו א"י. אבל קשיא, דאי מא"י הוא אין זה קרוי כיבוש יחיד ואם מחו"ל הוא אפי' היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד, לכך נראה כל שאין לו רשות לכבש נקרא (חו"ל) [כיבוש יחיד], דכל זמן שלא כבש כל א"י לא היה לו רשות לכבוש חוצה לארץ, והכי איתא בספרי פרשת עקב, כשכבש דוד ארם נהרים וארם צובה אמר לו הקב"ה סמוך לפלטין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש חוצה לארץ, שנאמר ואת היבוסים יושב ירושלים וגו'."

13. **גמרא גיטין ח.,** וז"ל, "דתניא איזהו ארץ ואיזהו חוצה לארץ? כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים - ארץ ישראל, מטורי אמנון ולחוץ - חוצה לארץ, הנסין שבים, רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהם מטורי אמנון עד נחל מצרים, מן החוט ולפנים - א"י, מן החוט ולחוץ - חו"ל."

ותוס' שם ד"ה רבי יהודה, וז"ל, "רבי יהודה אומר כל שכנגד ארץ ישראל כו'. שאל רבינו פטר לר"ת דבזמן הזה היה לנו להתחייב לר' יהודה במעשר, שאנו במערבה של ארץ ישראל, והשיב דלא קיימא לן כרבי יהודה. אבל קשה, וכי ר' יהודה היה מכיר בכל ארץ ישראל שעד אוקיינוס שכולם היו בקיאין לשמה או שעדים מצויין לקיימם שאין צריך לומר בפני נכתב, לכך י"ל דלא כבשו הכל עולי בבל אי נמי כדפירש בקונטרס דכל שכנגד ארץ ישראל היינו כל הים שכנגד ארץ ישראל דלא איירי ביבשה שעד אוקיינוס אלא בנסין שבים הגדול דווקא כדכתיב (יהושע א) עד ים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם וכתוב (שמות כג) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר פירוש ים סוף לצד דרום ים פלשתים לצד מערב מדבר למזרח נהר פרת לצד צפון ועוד י"ל שהיה יודע שהיו כולם בקיאין לשמה לפי שהיה יודע להם עד היכן ישראל עומדין ומשם ואילך לא היו ישראל עד סוף העולם

כדאמרינן בסוף מנחות (דף קי.) מצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח אין מכירין לא ישראל ולא אביהם שבשמים.

והגהות יעבץ שם (בש"ס נהרדעא), וז"ל, "שאל ר"פ לר"ת כו'. לא ידענא מאי קשיא ליה, הא אתריה דמר ר"ת ותלמידיו ארץ צרפת היא, ואין ממנה שום מקום כנגד א"י, אבל קצה ארץ פורטוגאל ונסין שבים שכנגד ארץ ספרד לדרום, הם ודאי כנגד א"י, ועיין בקונטרס גדר ישוב א"י [מור וקציעה] טור אורח חיים סי' ש"ז. ובר מן דין נמי לק"מ, אטו מי חמירא מארץ פלשתים, והנה בירושלמי אמרו שפטרוה מן המעשרות לגמרי, וכ"פ הרמב"ם, עם שאין זו דעתי ע"ש. איברא לפי מה שכתוב בפרק חזקת (ב"ב נו.) כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשרות, הא ודאי לק"מ.

14. דברים פרק א' פסוקים ז – ח, וז"ל, ז פָּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבָאוּ הָרַ הָאֲמָרִי וְאֶל כָּל שְׁכֵנֵי בְעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנִגְבַּ וּבְחוּף הַיָּם אֲרָץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹּנוֹן עַד הַנֶּהָר הַגָּדֹל נְהַר פָּרָת.

ח רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיכֶם אֶת הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְקֹנֵךְ לְאַבְתָּיִכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם וּלְזָרְעָם אַחֲרֵיהֶם.

ורש"י שם, וז"ל, "באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין."

15. דברים פרק ב' פסוק ה', וז"ל, "אל תתגורו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרךן כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר."

ואדרת אליהו שם, וז"ל, "ובספרי דרש, והביאו רש"י ז"ל, שכל שכניו הם עמון ומואב ואדום, מפני שהקב"ה נתן לאברהם אבינו עשרה אומות, והג' הם קיני וקניזי וקדמוני, והם עמון ומואב ואדום, וקודם שחטאו במרגלים ניתנו לישראל אבל כשחטאו במרגלים נצטוו שלא ליגע בהם עד לע"ל כמ"ש ומחץ פאתי מואב והיה אדום ירשה וכמ"ש אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם, לכן אמר כאן הר האמרי, הוא ארץ ז' אומות."

רש"י שמות פרק ט"ו פסוק ט"ו, וז"ל, "אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל."

(ו) ובאמת כל עיקר יסוד זה שיטלי הכהנים חלק בארץ לעתיד הוא מקרא ד'יחזקאל', והתייחס ארץ לא נחשודרו חז"ל, לומר שיחזקאל חידש זה, דהיתה הלל"מ והאמנה אקרא, ואני איני כדאי להפליא על קטן שגדולותיו ז"ל, אבל תורה היא, ז"ל רשעים שם ועוד הניח שהתחלק לעתיד לצוא לייג חלקים, ולקמן יפרש מאי גיבו אותו חלק

דטפי ההם דהי יוסם לוי דנקיט נתלה כשאר שבטים כדכתיב ההם שער לוי אחד הא אפרי' ומנשה נמי לאיטלי אלא חלק אחד כדכתיב ההם שער יוסף אחד, נמנא י"ב שבטי' נוטלי י"ב חלקים וכי"ג לנשיא עכ"ל, ודברים אלו לא זכיתי להבינם, שהרי מבואר בקראי ד'יחזקאל לעיל שם שאפרים ומנשה נטלו שני חלקים (שם מ"ז. י"ג) כה אומר ה' חלקים זה גבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שבטי ישראל, יוסף חבלים [יעול שני חלקים אחד למנשה ואחד לאפרים, רש"י] ושם (מ"ח) פורט חלקי השבטים, ומבואר שם חלק מנשה צפ"ע וחלק אפרים צפ"ע, ומבואר עוד שנתוך חלק הי"ג, שם קדושת העיר והמקדש, ודבר קצוב לכהנים וללויים, ולנשיא, כל המותר, והה חלק כולו נקרא תרומת הקדש, והדבר פשוט שכמו בחלוקת יהושע נתנו ישראל ערים ללויים איש כפי נחלתו, כן יעד הכתוב ללויים אחזה בחלק התרומה, אבל לא הגיע חלקם כלל לשבט אחד של ישראל, וכי"ז דברים מבוארים בכתובים שזכרנו אין בהם ספק, וקצר מודעי די הבין דברי הרשעים ז"ל שזכרנו שחלק הלויים הוא מכלל הי"ב חלקים של השבטים, וחלק הנשיא הוא צפ"ע, והלא מבואר בפסוקים שזכרנו שאינו, והתייחס על האומרים שלא זה שלא ינחלו הלויים לא ינחוג לעתיד, ע"פ נבואת יחזקאל, והא בנבואתו מבואר (שם מ"ד כ"ח) ויתיה להם לנחל' אני נחלתם, ואחזה לא תתנו להם נישא' אני אחחתם, הלא מפורש בנבואתו הלאו הזה כמו שהוא בתורה, ונבואתו היא לעתיד כמו שגב' שם בהמשך ענינו ובהפילתם הארץ בנחלה, ניגה שם על החלוקה לימות המשיח כמו שבא בפרטות בסוף הספר, וסיים והארץ יתנו לבית ישראל לשנתיים, ומה שהזכיר הרשעים ז"ל שחשב שער יוסף אחד, המעיין בכתוב יראה שאינו ענין לחלוקת הארץ, אבל הוא חושב שם שנות שערי ירושלים י"ב ע"ש השבטים, ושם חשב שער יוסף אחד ושער לוי אחד, ואין זה תימא, שכבר החז"ל (הוריות ו'): אפרים ומנשה לנחלה הוו שני שבטים ולא לדבר אחר, [והש"ס ב"ב שם הביא לימוד מהשערים המכרי', רק להקיש מזה על שיווי נחלות של יתר השבטים שהם צהר ובצקעה כו' אבל לא לענין אחר כלל, ודוק] שוב ראיתי שגם רש"י בחי' עמוד לתמוה ע"ז.

והדבר ברור לענין שו"ש הסמ"ג (סי' רע"ו בלחווין)

שלעתיד לבא יטלו שבט לוי חלק בארץ אין כוונתו חלק באחד שבטי ישראל, שהרי זה נתבאר הפכו מן הכתוב, אבל כהן כן כלפי מה שנתלוקה ראשונה לא לקחו חלק כללי, אבל נתנו להם כל שבט ושבט מנחלתו, ערים לשבת, (ועיין מנעש שני פ"ה מ' י"ד ודוק) ולעתיד יתנו להם חלק כללי החילה בענין הערים שנטלו אז, אבל לא כשאר השבטים כמשנ"ה בס"ד, ומעתה נתבאר יפה שאין ענין כלל לומר שלעתיד ינטלו תרומ' מפני שיטלי הלויים חלק בארץ, שכבר נתבאר שלא האשו לשאר השבטים, וממילא חוקתם בתרומ' אין לה להתבטל, וכבר הכרחנו כן בדעת הרמב"ם שלא זה שלא יטלו הלויים חלק בארץ לא יתבטל לעולם, אבל הוא על סדרך שכתבנו בס"ד ודוק.